

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора філософських наук, професора Гоцалюк А.А.

на дисертацію Хвостової Таїсії Вячеславівни

«Сучасний театр в умовах розвитку інтернет-простору»,

подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 034 «Культурологія»

галузі знань 03 «Гуманітарні науки»

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасний театр функціонує в умовах глибинних соціокультурних змін, що зумовлені розвитком інтернет-простору та процесами цифровізації. Мережеве середовище стало невід'ємним чинником культурної комунікації, у межах якої відбувається формування нових форматів театральної репрезентації. Трансформація театрального мистецтва в цифровому вимірі проявляється не лише у зміні технічних засобів подачі матеріалу, а й у формуванні принципово нової парадигми взаємодії митця й аудиторії.

Віртуалізація сценічної дії призвела до розширення меж традиційного театрального простору та виокремлення нових форм його побутування – онлайн-театру та цифрового (кібер)театру. Онлайн-театр передбачає трансляцію класичної вистави у цифровій якості для дистанційного перегляду, тоді як цифровий театр інтегрує в саму структуру сценічної події цифрові технології, створюючи імерсивні та інтерактивні практики. Такі відмінності актуалізують потребу у ґрунтовному культурологічному аналізі, що дозволяє осмислити специфіку цих явищ і визначити їх місце в сучасній культурній екосистемі.

Актуальність теми посилюється процесами медіатизації суспільства, у межах яких театр втрачає локальність і здобуває здатність до необмеженого поширення у цифровому просторі. Водночас відбувається зміна статусу

глядача: він перестає бути виключно реципієнтом художнього змісту та набуває можливостей активного співтворення театральної події. Це зумовлює появу нових моделей партиципації та соціальної взаємодії, що потребують спеціального теоретичного опрацювання.

Особливого значення набуває явище платформізації театральної культури. Цифрові архіви, стрімінгові сервіси, відеохостинги й соціальні мережі формують нову інфраструктуру поширення та збереження театрального контенту. Цей процес відкриває можливості для фіксації, систематизації й аналізу сценічних практик, але водночас породжує питання про трансформацію природи театру в умовах алгоритмізації культурних процесів.

Український театр у цифровому вимірі демонструє подвійний характер репрезентації: офіційну (вебсайти театрів, акаунти в соціальних мережах, професійний медіаконтент) та спонтанну користувачьку (відгуки, фото- і відеофрагменти, аматорські трансляції). Дослідження цієї дихотомії дозволяє простежити вплив інтернет-комунікації на формування сучасної національної театральної культури, а також визначити роль театру в процесах культурної самоідентифікації українців.

Актуальність теми обумовлена і тим, що цифровий театр, перебуваючи на етапі становлення, відкриває нові перспективи для поєднання традиційних сценічних форм із мультимедійними технологіями, елементами відеоігор та інтерактивних медіа. Це створює унікальний простір для мистецьких експериментів, у межах якого формуються інноваційні моделі культурної комунікації.

Отже, дослідження сучасного театру в умовах розвитку інтернет-простору є необхідним для комплексного розуміння трансформаційних процесів у культурі XXI століття, осмислення взаємодії традиційних і цифрових форматів, а також для визначення ролі театру у збереженні й оновленні національної культурної ідентичності.

2. Наукова новизна результатів дисертації.

У дослідженні Таїсії Вячеславівни Хвостової простежується прагнення до концептуалізації новітніх процесів у театральній культурі, які досі залишалися недостатньо осмисленими в українському культурологічному дискурсі. Наукова новизна роботи полягає у виробленні теоретичної моделі аналізу театру в умовах інтернет-простору, що розкриває його багатофункціональний характер – від форми художнього висловлення до інструмента культурної комунікації.

Авторка запропонувала підхід, за якого онлайн-театральні трансляції та цифрові театральні експерименти розглядаються не як периферійні явища, а як самостійні культурні форми, що трансформують усталені уявлення про простір, час і структуру вистави. Це дозволяє не лише окреслити межі нових художніх практик, а й зрозуміти механізми, завдяки яким вони входять у загальну систему театральної культури.

Наукова новизна дисертації проявляється й у дослідженні змін ролі глядача. Вперше у вітчизняній культурології розглянуто глядача не лише як спостерігача чи адресата, а як активного учасника й співтворця театральної події. Таке трактування суттєво збагачує уявлення про культурну комунікацію та висвітлює нові форми партиципації, що постали завдяки інтеграції цифрових технологій у театральну практику.

Окремого значення набуває аналіз платформізації театральної культури. Авторка запропонувала бачення цифрових платформ як нового рівня театральної інфраструктури, що поєднує архівування, трансляцію і взаємодію з аудиторією. Це положення розширює наукове розуміння культурних процесів у цифровому суспільстві та дає підстави для подальшої розробки теорії культурних платформ.

Отже, новизна дисертації виявляється у створенні цілісного підходу до вивчення театру у цифрову добу, де поєднано аналіз естетичних, комунікативних та ідентифікаційних вимірів театральної культури. Отримані результати формують нове наукове поле, що дозволяє осмислювати

трансформації мистецьких практик у ширшому контексті глобальної медіатизації та культурної динаміки ХХІ століття.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дисертації Хвостової Т. В. полягає у формуванні нового наукового підходу до осмислення сучасного театру як феномену, що розвивається у взаємодії з інтернет-простором. Авторка вперше в українській культурології системно проаналізувала феномен цифрового театру, визначила його ключові ознаки та відмінності від онлайн-театру, а також простежила трансформацію ролі глядача в умовах цифрової комунікації. Теоретично важливим є уточнення понятійно-категоріального апарату (поняття «інтернет-простір», «онлайн-театр», «цифровий театр», «платформізація театру» тощо) та поглиблення уявлень про медіатизацію театральної культури. Отримані результати розширюють методологічні горизонти культурологічних і театрознавчих досліджень, сприяють розвитку сучасних концепцій комунікації «актор–глядач» у добу цифрових технологій. Практичне значення роботи полягає у можливості використання висновків і матеріалів дисертації у викладанні курсів з історії та теорії театральної культури, культурології, медіа- та комунікаційних дисциплін, а також у практиці українських театральних колективів для розробки стратегії цифрової репрезентації та взаємодії з аудиторією.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Результати дослідження Хвостової Т. В. вирізняються науковою новизною та логічною обґрунтованістю. У роботі чітко простежується методологічна послідовність: від аналізу теоретико-методологічної бази до розробки власних наукових положень і висновків. Авторка переконливо доводить, що інтернет-простір є не лише середовищем трансляції театрального контенту, але й особливим простором для створення нових художніх форм. Висновки, сформульовані у дисертації, спираються на ґрунтовний аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел, сучасні концепції

медіатизації, постдраматичного театру та цифрової культури. Вони мають високий рівень достовірності та наукової верифікованості, що підтверджується апробацією результатів на конференціях і публікаціями у фахових виданнях.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Здобувачка виявила високий рівень володіння сучасною методологією культурологічних досліджень. Використання аналітичного, системного, типологічного та компаративного методів дозволило досягти цілісності та багатоплановості дослідження. Хвостова Т. В. успішно виконала поставлене наукове завдання – комплексно дослідила специфіку розвитку сучасного театру в умовах інтернет-простору, зокрема в українському контексті. Вона продемонструвала здатність до критичного мислення, систематизації та узагальнення значного обсягу матеріалу, що свідчить про її сформовану наукову культуру та готовність до самостійної дослідницької діяльності.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Результати представленої дисертації були всебічно апробовані на п'яти міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях. За матеріалами дослідження опубліковано вісім наукових праць, з яких три статті – у фахових виданнях України, а п'ять мають апробаційний характер. Виклад основних наукових результатів у публікаціях є системним, вичерпним і відображає основні наукові здобутки дослідження.

7. Структура та зміст дисертації.

Структура дисертації побудована чітко та логічно: вступ, три розділи, що містять шість підрозділів із підсумковими висновками, загальні висновки, список використаних джерел та додатки, зокрема ілюстровані. Матеріал викладено послідовно й системно. Отримані висновки свідчать про досягнення мети дослідження та успішне виконання поставлених завдань.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Питання дотримання академічної доброчесності у дисертації розглянуто ретельно. Жодних випадків плагіату, фабрикації чи фальсифікації у роботі не виявлено.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. У дисертації авторка зазначає: *«онлайн-театр є новим проявом традиційного театру, який передбачає сценічний показ вистави із паралельною зйомкою у цифровій якості для трансляції онлайн»* (с. 3). Далі уточнюється: *«оскільки вистави онлайн-театру є медіатизованими..., їх можна трактувати як один із напрямів цифрового театру»* (с. 4). Це положення є новаторським, проте водночас дискусійним, оскільки у зарубіжній літературі простежується тенденція до розгляду «онлайн-театру» та «цифрового театру» як паралельних феноменів. Яким чином, на думку здобувачки, доцільніше трактувати співвідношення понять «онлайн-театр» та «цифровий театр»: як підпорядковані (де онлайн-театр є напрямом цифрового) чи як паралельні форми сучасної театральної культури, що мають власні специфічні ознаки?

2. Авторка стверджує: *«... у віртуальному просторі глядач стає співучасником, що повертає його до універсалістського переживання партиципації»* (с. 3). Таке трактування є продуктивним, проте виникає запитання: чи не перебільшується рівень інтерактивності глядача у цифровому театрі? Адже у низці постановок його роль зводиться переважно до пасивного перегляду.

3. У роботі більше уваги приділено українському театральному середовищу, тоді як міжнародний досвід розглянуто менш докладно. Це може обмежувати широту компаративного аналізу.

4. Здобувачка слушно наводить приклади театральних компаній, які експериментують із цифровим простором. Але водночас, наявні узагальнені характеристики (наприклад: *«На тлі інтеграції онлайн- і офлайн-*

театрального мистецтва деякі художні колективи зосередилися на сприянні створенню цифрових театрів та інноваціях у моделях поширення» (с. 141)) відкривають перспективу для подальшої деталізації цього матеріалу. У майбутніх дослідженнях цікаво було б розширити емпіричну базу шляхом типологізації кейсів, наприклад за жанровими чи технологічними критеріями, що надало б ще більшої прикладної ваги проведеному аналізу.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації.

Зміст дисертації «Сучасний театр в умовах розвитку інтернет-простору» відповідає спеціальності 034 «Культурологія», а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами). Його авторка, Хвостова Таїсія Вячеславівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія».

Офіційний опонент:
доктор філософських наук,
професор, професор кафедри філософії
Київського національного
університету будівництва і архітектури

 Алла ГОЦАЛЮК

Директор з науково-педагогічної роботи та стратегічного розвитку

 О. Дубовик